

Kleuters in ontwikkeling

HOE KAN IK MIJN KIND STIMULEREN?

Deze brochure werd samengesteld door Vrij CLB Brabant Oost

Inleiding

---

1. Kleuters in ontwikkeling

1.1 Op stap naar schoolrijpheid

Schoolrijpheid is een begrip met geen eenduidige omschrijving. Het inzetten op **algemene leeraspecten, specifieke leeraspecten** en ook **sociaal-emotionele aspecten** draagt bij tot het ontwikkelen van een stevige basis ter voorbereiding van en tijdens het schoolgebeuren. Zowel kindfactoren als omgevingsfactoren spelen hun eigen rol binnen deze clusters. Er wordt niet gesproken van voorwaarden, maar wel van **voorbereidende vaardigheden** waaraan gewerkt wordt die deel uitmaken van het ontwikkelingsproces en het kind zo klaarstomen voor het schoolgebeuren of overgaan naar een volgende klas.

Wanneer gesproken wordt over schoolrijpheid wordt meestal verwezen naar twee verschillende periodes;

1. De eerste periode verwijst naar het moment waarop een peuter of 'prille' **kleuter voor het eerst naar school gaat**. Alvorens uw kind naar de kleuterklas gaat, heeft het al een heel ontwikkelingsproces doorlopen, mede doordat je als ouders je baby omringd hebt met veel warmte en liefde, een veilige omgeving hebt gecreëerd en je hem alles gegeven hebt wat nodig was om hem optimaal te laten ontwikkelen. En dan is het zo ver... Voor de eerste keer naar school. Er gaat weer een nieuwe wereld voor hem open. Onder begeleiding van de kleuterleidster leren kinderen op een **speelse manier** vaardigheden te **ontwikkelen** die nodig zijn de kleuterklasjes vlot te doorlopen. Voor het aanbreken van deze periode, kunnen we ons het volgende afvragen:

- Is dit kind rijp voor school?
- Kan dit kind al een aantal uren zonder zijn ouders?
- Begrijpt het kind dat zijn ouders terugkomen?
- Is dit kind voldoende taalvaardig om zich uit te drukken?
- Is het kind overdag zindelijk?
- Begrijpt het kind korte opdrachten?
- Begrijpt dit kind andere volwassenen als die iets vertellen of vragen?

2. De tweede periode gaat over de fase waarin een kleuter rijp is om naar **de lagere school** over te gaan. Sommige kinderen kunnen op hun vijfde jaar al naar het eerste leerjaar doorstromen, terwijl anderen zelfs op hun zevende jaar nog niet echt klaar of schoolrijp zijn. Het belangrijke verschil in de overgang naar het eerste leerjaar is het **incidenteel leren** dat vervangen wordt door het **intentioneel leren**.

- [Incidenteel leren](#) = De kleuterschool schept kansen, biedt mogelijkheden tot ontwikkeling en **stimuleert** de kleuters in het leren. Het leren verloopt bij de kleuter veel **minder bewust** en doelgericht dan bij het lagere-school-kind. Doordat zij de wereld willen ontdekken en hier ook de kans toe krijgen, gebeurt iets nieuws leren vrijwel **onverwacht**.
- [Intentioneel leren](#) = Vanaf het eerste leerjaar wordt sterk ingezet op het leren lezen, schrijven en rekenen. Dit gebeurt uiteraard **niet toevallig**. Het vormt een soort leren met een **duidelijke, doelgerichte, afgebakende en systematische leerintentie**. Om dit intentioneel leren mogelijk te maken, moeten de leerlingen beschikken over competenties zoals het planmatig en doelgericht kunnen handelen, zelfreflectie, stapsgewijs denken etc. Deze competenties zijn hiervoor essentieel en verwerven ze geleidelijk aan. Dit is echter niet voor alle kinderen even vanzelfsprekend en komt niet bij alle zesjarigen tegelijkertijd op gang.

1.2 Kenmerken schoolrijpheid

*Marc Litière: "Schoolrijpheid is meer dan alleen lezen, tellen en schrijven. Wat je kind **met zijn lichaam kan**, zijn motorische ontwikkeling, mag je niet uit het oog verliezen. En ook **hoe het zich voelt**, het emotionele, mag je niet vergeten. Klaar zijn voor het eerste leerjaar draait om kennen, kunnen, voelen én willen."*

Eenzijds gaat het over vaardigheden die je kleuter onder de knie moet hebben om met succes de overstap te maken naar het eerste leerjaar:

1. Grove en fijne motoriek: motoriek = beweging
2. Lichaamsschema: weten hoe je lichaam in elkaar zit, weten dat je twee armen en benen hebt bijvoorbeeld.
3. Tijdsinzicht: begrippen als nu, straks, morgen,... kunnen gebruiken.
4. Auditieve waarneming: geluiden en klanken kunnen herkennen.
5. Ruimtelijk inzicht: weten hoe voorwerpen ten opzichte van elkaar een plaats hebben. Bijvoorbeeld de stoel staat naast de kast.
6. Visuele waarneming: aandacht hebben voor details, onthouden van wat je hebt gezien,...
7. Voorbereidend rekenen: begrippen als "meer" en "minder", "eerste" en "laatste", "groter" en "kleiner" kennen. Kunnen werken met hoeveelheden, dingen rangschikken,...

Anderzijds moet de kleuter vooral zelf zeggen en laten voelen dat hij/zij er klaar voor is. De sociale en emotionele ontwikkeling van de kleuter is tevens een heel belangrijk kenmerk bij schoolrijpheid.

1.3 Schoolrijpheid meten

Er is een groot verschil tussen het 'bepalen' en het 'meten' van schoolrijpheid.

Het 'bepalen' van schoolrijpheid kan gebeuren op basis van vier kanalen:

- de mening en het gevoel van het kind
- de mening en het gevoel van de ouders
- de mening, het gevoel en de ervaring van de leerkracht
- via het 'meten' van de schoolrijpheid via een schoolrijpheidsproof (waar de Toeter-test de meest bekendste is)

Terwijl het soms wel lijkt alsof de schoolrijpheidsproof de waarheid in pacht heeft, is dit absoluut niet waar.

*Marc Litière: "Die testen worden echt op een 'piëdestal' gezet. Wat mij betreft komen die **pas op de vierde plaats**. Op 1 staat het kind zelf: wil dat naar het eerste leerjaar? Vraagt het naar letters, wil het leren schrijven? Tweede factor zijn de ouders: Hoe voelen zij zich hierbij? Merken ze op dat hun kind speels is, niet graag naar school gaat? Het derde punt is voor de juf: Wat zegt haar buikgevoel? Zij volgt je kind al enkele maanden. Vaak weet ze goed waarin je kind sterk is, wat het graag doet... De schoolrijpheidsproof is dan alleen een bevestiging of net niet."*

1.4 Metafoor

'Schoolrijpheid kan vergeleken worden met een fundering van een huis. Bij het bouwen van een huis, is het van belang dat er een goede fundering wordt voorzien. Als het huis op een stevige fundering staat, is het ook stevig en blijft het vele jaren staan. Indien de fundering ontbreekt of niet stevig genoeg is, wordt het huis instabiel en ontstaan er scheuren die langzaam maar zeker groter worden en de gehele constructie aantasten. Het huis kan verzakken of zelfs na enige tijd instorten. Het biedt met andere woorden niet meer de stevigheid en veiligheid die een huis zou moeten bieden. Dit principe zien we ook bij schoolrijpheid. De fundering of basis wordt gelegd om hier later op verder te bouwen. De peuter- en kleutertijd is zo belangrijk omdat hierin de basis wordt gelegd voor je verdere leven. Als deze basis niet goed is, ontstaan er vaak zwakke plekken of gebreken en zullen er mogelijks in de toekomst problemen ontstaan. Dit gebeurt geregeld met kinderen die toch overgaan naar een volgende klas terwijl ze niet schoolrijp zijn. Zij horen en ervaren voortdurend dat iets niet lukt, huppelen meestal achteraan en hebben na verloop van tijd nog weinig zelfvertrouwen waardoor ze al sneller bij opgelegde opdrachten zullen zeggen: 'Ik kan dat niet'. Bij kinderen zorgt een stevige basis ervoor dat ze stevig in hun schoenen staan, wel dat nodige zelfvertrouwen en positief zelfbeeld ontwikkelen. Kortom; een goede basis is essentieel om op verder te bouwen.'

1.5 Belangrijke aandachtspunten

VOORWAARDE OVERSTAP 1STE LEERJAAR

Leerlingen maken de **overstap** naar het 1ste leerjaar op 1 september van het jaar waarin de kleuter zes jaar wordt. Eén van de voorwaarden hierbij is dat de kleuter het voorgaande schooljaar minstens **250 halve dagen** aanwezig dient te zijn.

De belangrijkste reden voor het invoeren van deze regel, is de kleuter zo optimaal mogelijk **voor te bereiden** op de lagere school en dus de schoolrijpheid verder te stimuleren. Uit onderzoek is gebleken dat kinderen die weinig of niet naar de kleuterschool gingen, starten met een grote achterstand in het 1ste leerjaar. Indien het kind het voorgaande schooljaar niet voldeed aan de aanwezigheid van minstens 250 halve dagen, ligt de beslissing rond de overstap in de handen van **de klassenraad**.

DOORKLEUTEREN OF OVERGAAN?

Soms kunnen we denken aan 'doorkleuteren' (steeds na overleg met ouders, school en CLB):

- Welbevinden stijgt vaak omwille van herhaling en succeservaring
- Vaak groei in sociale contacten, meer aansluiting vinden
- Vaak minder probleemgedrag vertonen omdat kinderen minder druk lijken te voelen
- Meer tijd om te werken aan bepaalde vaardigheden, om te groeien op vlak van ontwikkeling

CLB-ondersteuning

Het Centrum voor Leerlingbegeleiding stelt uw kind voorop. Hun welzijn en *de rechten van het kind* staan in onze werking centraal. Dat geldt zowel voor hun lichamelijke als voor hun geestelijke gezondheid. Het is onze taak om leerlingen gedurende hun hele schoolcarrière waar en wanneer nodig is bij te staan en te begeleiden, zodat ze maximale kansen krijgen om zich te ontplooien. Als er onderweg problemen opduiken, staan we klaar om te helpen. Samen met u en met de school zoeken we naar oplossingen.

Onze werking verloopt *vraaggestuurd*. Wij gaan in op vragen van de leerling zelf, de ouders of de school. Samen met onze scholen en andere diensten ijveren wij voor zorg en gelijke kansen in het onderwijs voor elk kind.

Enkele tussenkomsten van het CLB gebeuren niet op vraag maar zijn *verplicht* zoals de medische onderzoeken, toezicht op inentingen, maatregelen bij besmettelijke ziekten en hulp en opvolging bij afwezigheidsproblemen.

U en uw kind kan op ons rekenen voor de volgende vier domeinen:

Psychosociaal functioneren; Hoe voelt uw kind zich in de groep? Is het goed geïntegreerd of heeft het moeilijkheden om aansluiting te vinden? Zit het goed in z'n vel? Is het gelukkig op school?

Leren en studeren; in de kleuterschool vertalen we dit naar spelen en ontwikkelen met aandacht voor de lichamelijke, motorische, verstandelijke en sociaal-emotionele competenties.

Preventieve gezondheidszorg; in de eerste kleuterklas krijgt u een uitnodiging om samen met uw kleuter naar het CLB te komen voor een contactmoment.

Begeleiding van **onderwijsloopbaan**; de overstap van kleuter- naar lager onderwijs maakt er deel van uit.

2. Kenmerken van schoolrijpheid

Zoals eerder vermeld, kunnen **drie algemene clusters** rond schoolrijpheid onderscheiden worden.

1. Algemene leeraspecten
2. Specifieke leeraspecten
3. Sociaal- en emotionele aspecten

Om een beter beeld te verkrijgen wat het kind rond welke tijd ontwikkelt in zijn schoolloopbaan, wordt per leeftijd een indicatie geschetst van kenmerken per cluster.

EERSTE KLEUTERKLAS (3-4 jaar)

1. Algemene leeraspecten

Taalontwikkeling

- Begrijpt eenvoudige opdrachten, lost eenvoudige raadsels op en kan relaties leggen
- Kent eigen symbolen en dat van de vriendjes, begrijpt ook eenvoudige pictogrammen
- Luistert naar een eenvoudig verhaal met ondersteuning
- Gebruikt eenvoudige woorden en spreekt in woordzinnen van 3 - 5 woorden
- Spreekt de meeste klanken en tweeklanken uit en is hierdoor verstaanbaar
- Kan vragen gericht beantwoorden
- Kan zelf een verhaal chronologisch opbouwen en spreken over ervaringen, gebeurtenissen, gevoelens...
- Kan eigenschappen herkennen, benoemen, vergelijken en ordenen

Motorische ontwikkeling

- Grove motoriek
  - Kan een houding en bewegingen nabootsen
  - Kan vlot stappen en lopen
  - Kan duwen, heffen, trekken
  - Kan snel reageren op bepaalde prikkels en zo bewegingen afremmen, is behendig in het nemen van hindernissen en het lukt om niet tegen elkaar te botsen tijdens het lopen
  - Kan gelijktijdig met beide voeten springen, kan vijf seconden op één been staan, kan een trap opgaan en zonder evenwichtsverlies van de onderste trap springen
  - Kan een bal gooien en rollen
- Fijne motoriek
  - Knippen: kennis maken met een schaar
  - Kan grote vlakken inkleuren
  - Kan een 'kopvoeter' tekenen
  - Kan nauwkeurig plaats geven aan voorwerpen: bouwen – inlegpuzzels
  - Oog-handcoördinatie: steekparels – dikke parels rijgen

Verstandelijke ontwikkeling

- Kan antwoorden op wat-vragen

2. Specifieke leeraspecten

Schrijfmotoriek

- Houdt schrijf- en schildergerief niet langer in de hele hand vast (geen vuistgreep meer). Gebruikt meer de specifieke vingers.

Vorbereidend rekenen

- Sorteert de drie hoofdkleuren + groen en kan deze benoemen
- Sorteert volgens één kenmerk, bijvoorbeeld kleur
- Kent het verschil tussen groot en klein

Ruimtelijk inzicht

- Kan een eenvoudige inlegpuzzel maken, bijvoorbeeld van 2 stukken, een brug bouwen met drie blokken, eenvoudige blokconstructies nabouwen

3. Sociaal –en emotionele aspecten

Zelfredzaamheid

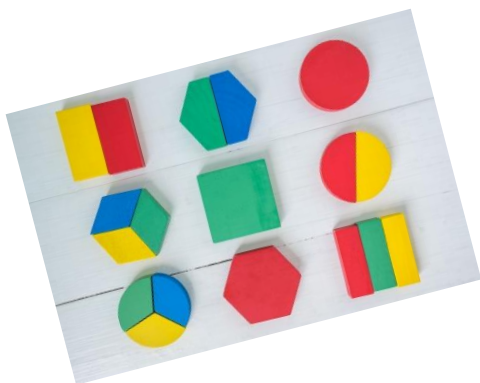
- Drinkt zelfstandig
- Trekt de rits van de eigen jas los en kan later ook grote en middelgrote knopen van een jas losmaken
- Kan zich gedeeltelijk aan- en uitkleden, bijvoorbeeld de eigen onderbroek zelfstandig naar beneden in de toiletsituatie

Sociale ontwikkeling

- Speelt parallelspeel (dezelfde spelletjes als de vriendjes, maar zonder interactie met hen)
- Gebruikt speelgoed waarvoor het dient (bijvoorbeeld bouwt een toren met blokken)
- Kent het verschil tussen gewenst en ongewenst gedrag, wacht de beurt af (als dit niet té lang duurt)

Emotionele ontwikkeling

- Kent, beleeft en herkent de hoofdgevoelens en kan deze uitdrukken via lichaamstaal
- Heeft interesse in het klasgebeuren en kan betrokken bezig zijn

TWEEDE KLEUTERKLAS (4-5 jaar)

1. Algemene leeraspecten

Taalontwikkeling

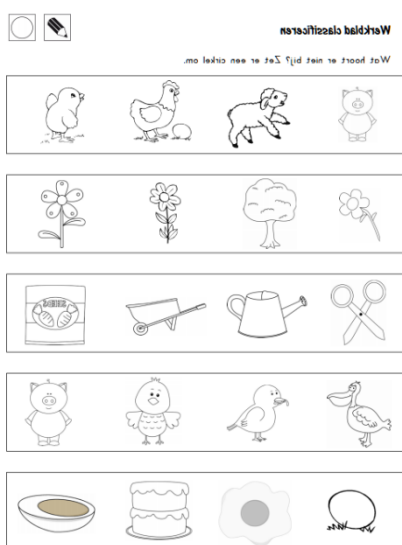
- Spreekt in vierwoordzinnen, gebruikt soms verkleinwoorden, meervoudsvormen en variatie in werkwoorden
- Spreekt over gebeurtenissen, gevoelens en ervaringen en verwoordt een verhaal of een gebeurtenis op een begrijpelijke manier
- Kent en gebruikt pictogrammen
- Erkent eigenschappen, kan ze benoemen, vergelijken en ordenen
- Vervoegt het werkwoord juist in de ik- en hij persoon (tegenwoordige tijd)
- Probeert rijmwoorden: nonsens rijmen

Motorische ontwikkeling

- Grove motoriek
  - Springt al lopend over een kleine hindernis (ongeveer 10cm hoog), loopt snel en vlot
  - Springt tien keer op één been, zet vijf stapjes (hiel tegen teen) vooruit, vordert zijwaarts over een evenwichtsbalk
  - Kaatst een bal met twee handen op de grond, vangt deze kaatsende bal weer op, kan gericht een bal rollen en gooien
- Fijne motoriek
  - Maakt een krans met grote C-schakels, rijgt kleine kralen
  - Knipt op een dikke rechte lijn
  - Kleurt binnen de lijnen van een vierkant (4cm) met een voorarmsteun
  - Tekent een eenvoudig kind-figuur na een tijdje

Verstandelijke ontwikkeling

- Kan verschillende kleuren benoemen
- kan na een tijdje classificeren (zie voorbeeld)

- Kan antwoorden op hoe, waarom, wanneer vragen
- Kan een eenvoudige puzzel maken
- Kan zich inleven in een rol, in een verhaal en kan dit verhaal terug opbouwen, kan een versje opzeggen
- Kan tot een werkstuk komen met aangeboden materiaal

2. Specifieke leeraspecten

Schrijfmotoriek

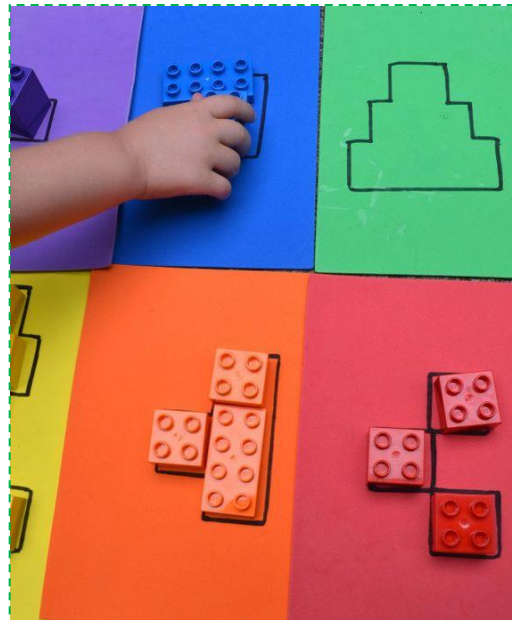
- Heeft een goede potloodgreep (de hoogte van het vasthouden speelt hierbij geen rol) - greep met vier vingers

Voorbereidend rekenen

- Kan tellen tot 5
- Kan via een één – één relatie hoeveelheden vergelijken
- Kan sorteren naar 2 – 3 kenmerken

Ruimtelijk inzicht

- Kan een eenvoudige puzzel van ongeveer 10 tot 20 stukken maken
- Tekent een schuin kruis, tekent een vierkant...

Tijdsbesef

- Begrijpt en gebruikt tijdsbegrippen als morgen – eerst – later – vroeger...

3. Sociaal –en emotionele aspecten

Zelfredzaamheid

- Doet de eigen jas aan en uit
- Wast de handen en droogt ze af, snuit de neus, poetst de tanden

Sociale ontwikkeling

- Speelt fantasiespel (bv. Met stoelen een treintje maken en spelen), speelt eenvoudige gezelschapsspelen
- Speelt associatief spel (sluit zich aan bij een gemeenschappelijke activiteit)
- Speelt een tijdje samen met een ander kind , kan speelgoed en materialen delen
- Kan zijn beurt afwachten in groep

Emotionele ontwikkeling

- Komt op voor zichzelf, heeft zelfvertrouwen, kan initiatief nemen, voelt zich goed in de groep
- Heeft interesse in het eigen werk en dat van anderen

DERDE KLEUTERKLAS (5-6 jaar)

1. Algemene leeraspecten

Taalontwikkeling

- Kan gericht vragen beantwoorden en bij het onderwerp blijven
- Kan zinnen met 4 – 8 woorden nazeggen, kan 4 – 5 woorden nazeggen zonder onderling verband
- Kan letters van woorden samenvoegen tot één woord: b – a – l, hoort het verschil in korte en lange klanken, splitst woorden: klappen – lopen... (woordstukjes klappen)
- Vormt zinnen waarbij de woorden op de juiste plaats staan, kan in samengestelde zinnen spreken
- Kan een verhaal opbouwen met 5 prenten, kan een verhaal volgen zonder ondersteuning
- Kan rijmen

Motorische ontwikkeling

- Grove motoriek
  - Kan achteruit rennen
  - Spring 80 cm ver zonder aanloop en met beide voeten tegelijkertijd, springt vier keer heen en weer over een lijn zonder evenwichtsverlies en met beide voeten tegelijk
  - Gooit een bal omhoog en vangt hem weer op, dribbelt een bal enkele keren met één hand, kan een bal rollen
  - Huppelt, hinkelt
  - Kan op één been staan
  - Kan er in de ruimte voor zorgen dat hij niet botst tegen een ander kind en gebruikt de ruimte die er is
- Fijne motoriek
  - Gebruikt de voorkeurshand
  - Knipt een vierkant en een cirkel uit
  - Tekenen van een kindje: vaak al een dubbele lijn voor benen en armen – haar en details
  - Kan kleuren binnen de lijnen: vlakvulling, juiste kleuren gebruiken, hoeft blad niet te draaien

Verstandelijke ontwikkeling

- Kan meerdelige opdrachten begrijpen en uitvoeren
- Maakt onderscheid tussen fantasie en werkelijkheid
- Krijgt inzicht in links en rechts
- Gebruikt actief ruimtelijke begrippen

2. Specifieke leeraspecten

Schrijfmotoriek

- Gebruikt de voorkeurshand, de potloodgreep is min of meer correct en soepel vanuit de pols
– greep met duim en wijsvinger

Vorbereidend rekenen

- Begrijpt begrippen als 'meer/minder', 'meest/minst', 'groter dan/grootst', 'vooraan/achteraan' en 'eerst/laatst'
- Legt logische reeksen van vijf elementen, bv. Van groot naar klein (seriëren), maakt zelfstandig groepjes (classificeren)
- Telt resultatief tot vijf (= weet dat het laatst opgenoemde getal de eindhoeveelheid aangeeft)

Ruimtelijk inzicht

- Kan een moeilijkere puzzel maken; $\pm$ 40 tot 60 stukken
- Na een tijdje maakt het kind situatietekeningen (bv. Kindje dat eet) en kan bijvoorbeeld een driehoek natekenen

Tijdsbesef

- Kan terug – en vooruitblikken in de tijd

3. Sociaal –en emotionele aspecten

Zelfredzaamheid

- Kan een knoop leggen in schoenveters of in een touw, kan zichzelf behelpen: neus snuiten – toilet bezoeken – hanteren van sluitingen, gereedschappen
- Begrijpt een taak en voert ze zelfstandig en zonder hulp uit

Sociale ontwikkeling

- Speelt samen met meerdere kinderen (meer uitgebouwd spel)
- Speelt rollenspelen
- Kan samenwerken en beseft na een tijdje de meerwaarde van samen dingen te doen
- Is bereid zich aan gestelde regels te houden, houdt zich aan afgesproken regels mits duidelijke aanwijzingen

Emotionele ontwikkeling

- Kan over een emotionele situatie nadenken en dit naspelen
- Kan zich beheersen rekening houden met anderen
- Kan aandacht delen
- Durft mening te uiten, komt op voor zichzelf

TIPS VOOR OUDERS: schoolrijpheid stimuleren

Marc Litière: "Ouders moeten **tijd maken** voor hun kind: puzzelen en spelen. Of hun kind deelgenoot maken van gewone dingen: samen koken, tafel dekken ... En het hun kind niet te makkelijk maken. Bijvoorbeeld als het kind zijn kousen zoekt, zoek ze dan niet in zijn plaats. Laat hem zelf zijn turnzak maken."

1. ALGEMENE LEERASPECTEN

TAALONTWIKKELING

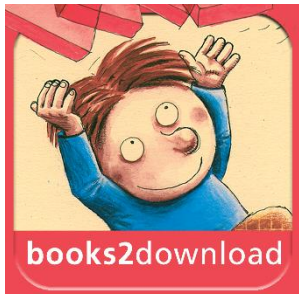
- Spreek zoveel mogelijk algemeen Nederlands met je kind
- Zing samen kinderliedjes
- Leer versjes en kinderrijmpjes
- Vertel veel verhalen en grappen, praat erover en laat het kind het navertellen
- Doe taalspelletjes en gebruik veel rijmwoorden
- Laat je kind regelmatig vertellen, laat hem rustig zijn verhaal doen en neem de tijd om te luisteren
- Bij foutief taalgebruik kun je je kind beter niet op zijn fout wijzen en onderbreken. Het is beter om het verkeerde op de juiste wijze te herhalen
  - Bv. Het kind zegt: 'Ik ben heb hard gezwemd', dan zeg je als ouder het beste: 'Heb je snel gezwommen?'. Zo krijgt het kind, zonder het gevoel te krijgen dat hij 'weer' iets fout zegt, de juiste vervoegwijze te horen
- Benoem regelmatig de dagelijkse taken en situaties: wat doen we en hoe doen we dit en waarom?
- Lees veel voor en laat je kind in boeken kijken:
  - o Voorlezen is erg belangrijk voor kleuters. Zo ontstaat de motivatie om te leren lezen en schrijven. De manier waarop we voorlezen, is hierbij erg belangrijk: speel met je stem, leg er veel intonatie in. Een beer zal een zwaardere stem hebben dan een muis.
  - o Luister naar de vragen van je kind.
  - o Breng interactie teweeg: zo worden kinderen actieve luisteraars en lezers. Laat je kind vertellen wat er allemaal te zien is op de prenten, laat je kind herhalen wat er de vorige keer was gebeurd, laat je kind raden of voorspellen wat er in het verhaal zou kunnen gebeuren.
  - o Bij sommige boekjes zijn bepaalde woorden vervangen door een tekening: zo kan je kind de tekening lezen als jij het woord leest en raakt hij vertrouwd met tekens en lettersymbolen.

- Via prentenboeken leren kinderen verbanden leggen in een verhaal en tussen gebeurtenissen. Zo wordt het logisch denken bevorderd.

- Biedt veel soorten boeken aan: prentenboeken, eerste lezersboekjes, kookboeken, woordenboek...
- Maak samen met je kind een boekje, verzin zelf een verhaal en tekeningen erbij, of maak bij een bestaand verhaal zelf tekeningen.
- Zoek boeken die aansluiten bij de thema's van de klas of de interesses van je kind: dinosaurussen, prinsessen, K3, Piet Piraat...
- Laat je kind zelf een boek kiezen en gebruik boekjes die uitgaan van de ervaring van het kind.
- Geef zelf het goede voorbeeld en lees ook eens een boek, de krant,...
- Gebruikt veel variatie: prentenboeken voorlezen, verhaaltjes op cd.
- Breng regelmatig een bezoekje aan de bibliotheek/spelothek.

DIGITALE PRENTENBOEKEN (APPS)

Digitale prentenboeken in de vorm van apps op de **iPad of andere tablets**. **Rian Visser** ontwierp volgende apps: *Timo en het toverboek*, *Nippertje*, *Het lettercircus* en *Sproet, de stoutste pony van de stal*.

Overige goede tips voor boeken op de iPad zijn: *Fundels*, *De schoenen van de zeemeermin* of *Mama kwijt*. Ook bestaan er tal van spelletjes voor het oefenen en controleren van woordenschat

SPELLEN

- Kwartet
- Memory (laat kinderen plaatjes benoemen)
- Pim-pam-pet (oudere kinderen)
- Materialen: bv.
<https://www.jufsanne.com/lesidee/spellen/>

BOEKENZOEKER

Via onderstaande website kan je boeken per leeftijd en per thema naar keuze zoeken. De leeftijd gaat van 0 t.e.m. 8 jaar.

<https://boekenzoeker.org/zero/page.aspx>

LUISTERBOEKEN

Luisterboeken zijn geen vervanging van voorlezen. Het stimuleert naast de woordenschat ook het verhaalbegrip, de woordenschat en de concentratie. Eigenlijk alles wat voorlezen ook doet maar dan zonder de interactie. **Uitgeverij Rubinstein** is een specialist op het gebied van luisterboeken. Een paar luisterboeken en hoorspelen onder de loep:

- Pluk van de Petteflet is een fantastisch hoorspel op maar liefst 8 cd's. De personages hebben allemaal een verschillende stem en je hoort echte geluiden alsof je werkelijk in een lift staat of meeuwen boven je hoofd hoort razen. Het maakt het allemaal nog echter dan echt. Een absolute aanrader.
- Rikki, Ijsje en Max zijn drie favorieten uit de boeken van Guido van Genechten. Deze verhalen zijn zeer geschikt voor jonge kinderen vanaf 2 jaar.

MOTORISCHE ONTWIKKELING

- Kleine motoriek
  - Doe samen met je kind allerlei knutselactiviteiten: knippen, kleven, boetseren, prikken
  - Doe samen allerlei teken- kleur- en schilderactiviteiten en biedt hierbij gevarieerd teken- en schilderspullen aan en wissel af: viltstiften, krijt, wasco... Laat je kind spelen met constructiemateriaal (zoals Lego, Duplo, stapelblokken...) maar ook met waardeloos materiaal als verpakkingen, dozen en plastic flessen
  - Laat je kind experimenteren met boetseerlei of plasticine
  - Laat je kind collages maken met verschillende materialen: hout, zand, stof, lijm, papier, rijstkorrels, schelpen...
  - Laat je kind zoveel mogelijk zelfstandig aan-en uitkleden, ritssluitingen sluiten, knopen dichtmaken, veters strikken, knopen leren maken, leren vlechten en macramé maken
  - Goede oefeningen voor hand- en vingervaardigheden zijn verder nog: vouwen, spelen met zand/water en steentjes, kralen rijgen, insteekmozaïek, hamertje tik, werken met klei, vingerverf, spelen met vinger-en handpoppen

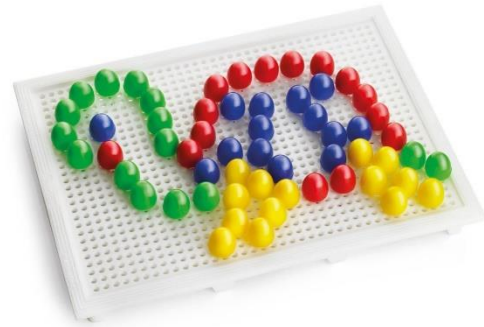
Leuk materiaal: suggesties

SPEELGOED

GOUDEN REGEL: "Hoe **kleiner** het kind, hoe **groter** het materiaal!"

Concreet speelgoedmateriaal:

- Allerhande puzzels
- Insteekmozaïek
- Blokken (hout, duplo, lego,...), bouwdozen
- Uitstalspeelgoed (bv boerderij, soldaten, playmobil,...)
- Grote en kleine kralen
- Knikkers
- Prikblok
- Boetseerlei
- Kleurboeken met kleurpotloden, stiften, wasco's
- Vingerverf of gewone verfdoo's met dikke en dunne borstels
- Bord met krijtjes
- Werkboekjes met voorbereidende schrijfoefeningen (boekhandels en warenhuizen)

- Grove motoriek
  - Geef je kind gelegenheid en ruimte om te bewegen: kruipen, rollen, glijden, schommelen, rennen, springen, zwaaien, klimmen, werpen, hinkelen, huppelen, werpen, vangen, voetballen, evenwichtsoefeningen, dansen, touwtjespringen, fietsen en zwemmen.
  - Voor sommige kinderen zijn kansen en ruimte voldoende aanwezig: boomhut, voetbalgoal, badmintonnet. Voor andere kinderen, die bijvoorbeeld op een appartement wonen, vraagt dit soms een extra inspanning van de ouders: naar de speeltuin, bos of park gaan of samen gaan zwemmen of fietsen.
  - Laat een kleuter eventueel deelnemen aan kleutergym, kleuterdans en watergewinning
  - Laat je kind zelf zijn boterhammen smeren, drank inschenken, knutselen.

- Laat je kind in de tuin en keuken helpen met activiteiten die de vaardigheden van handen en de samenwerking tussen beide handen en tussen handen en ogen stimuleren: harken, wieden, groenten snijden, roeren, schillen, spoelen, wringen...

Leuk materiaal: suggesties

SPEELGOED

Concreet speelgoedmateriaal:

- Alle soorten ballen
- Grote en kleine werkbanken
- Hoepels
- Autoped
- Fiets, eventueel met steunwielletjes
- Schommels met klimtouwen
- Klimrekken
- Rolschaatsen

VERSTANDELIJKE ONTWIKKELING

Symboolbewustzijn

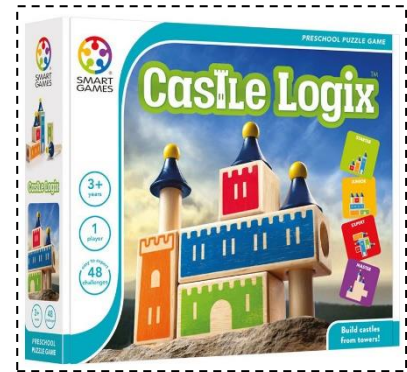
- Leer je kind dat symbolen in de plaats kunnen staan voor iets anders en leer hem letten op symbolen in de dagelijkse leefwereld zoals verkeersborden, pictogrammen, logo's van autokenmerken.
- Laat je kind kennismaken met de geschreven taal: letters, gedrukte woorden, tijdschriften, kranten, boeken
- Bied veel prentenboeken aan. Prentenboeken zijn voor peuters en kleuters een belangrijk middel om de wereld te ontdekken. Ze confronteren kinderen met symbolen en geschreven taal en die is anders dan de gesproken taal: langere zinnen, andere formuleringen, andere woordenschat. Ook komt de leesrichting aan bod: van links naar rechts en van boven naar beneden. Ook leren kinderen dat een tekst van een verhaal iets te betekenen heeft en dat tekst en tekeningen bij elkaar horen.

Auditieve vaardigheden

- Leer je kind luisteren naar geluiden uit de omgeving: verkeer, dieren, sirenes, wind, stilte.
- Leer je kind luisteren naar verhalen. Lees voor en laat het kind over het verhaal vertellen door gerichte vragen te stellen.
- Train het auditieve geheugen met versjes en liedjes.
- Leer je kind spelen met klanken: rijmen, woordstukjes klappen.
- Laat je kind rijmen: zoek een woord dat rijmt op 'boot'.
- Raad het woord dat ik in stukjes zeg: o-li-fant.
- Klap in je handen als je in het verhaal het woord 'kat' hoort.

Visuele vaardigheden

- Gebruik speelgoed waarbij een beroep gedaan wordt op de visuele waarneming zoals nabouwen, domino, lottospelen, puzzels, memory, Smart Games...
- Speel kijkspelletjes: 'ik zie, ik zie, wat jij niet ziet'.
- Zoek de verschillen tussen twee soortgelijke tekeningen.
- Prentboeken: wijs figuren aan op een prent en vraag wie of wat er is te zien is.
- Werk met kleuren en vraag je kind om alle voorwerpen van eenzelfde kleur te zoeken.
- Zoek de letters van je naam op de straat, in de winkel, in de krant.
- Maak met prentjes uit tijdschriften een lijst met benodigdheden voor een activiteit en zoek samen met je kind welke je nodig hebt.
Bv.: zwemmen: badpak, handdoek, borstel, haarrekje, zwembandjes...
- Kijk af en toe eens samen met je kind naar een kleuterprogramma op TV en stel hier nadien vragen over

Goede werkhouding

1. Concentratie en taakspanning (=volhouden)
  - Leer je kind geleidelijk aan inspanning en concentratie: eerst de puzzel afmaken en dan pas gaan we iets anders doen.
  - Doe concentratie- en geheugenspelletjes: een zin nazeggen, volgorde van handelingen onthouden, bewegingsreeks nadoen, zo snel mogelijk een detail zoeken op een prent, figuren natekenen, doolhoven op papier maken, getallenrij van 3 tot 5 cijfers onthouden, reeks dieren onthouden
  - Zorg voor een opgeruimde omgeving, want een geordende en gestructureerde omgeving helpt bij de concentratie.
2. Planmatig werken
  - Speel veel gezelschapsspelletjes: vaste regels en activiteiten zoals beurt afwachten.
  - Speel samen veel met constructiespeelgoed met je kind.
  - Speel kringspelletjes: opdrachten, spelregels.
  - Leer je kind via een spel oplossingen zoeken voor concrete moeilijkheden en problemen. Laat hem vooral zelf oplossingen zoeken: Hoe zou jij dit doen? Wat is het probleem en hoe ga jij het oplossen?
3. Probleemoplossend werken
  - Als je kind een probleem tegenkomt, kun je hem zelf allerlei mogelijke oplossingen laten bedenken
Bv.: Ik kan niet bij de koekjes in de kast → Oplossing: neem een stoel, springen, vragen aan papa...
  - Terugdenken aan wat we vorige keer hebben gedaan om het probleem op te lossen.
  - Als je kind het zelf moeilijk vindt om oplossingen te bedenken, kun je hem op weg helpen door vragen te stellen zoals 'Hoe kunnen we dit nu oplossen', 'Gaan halen gaat niet, want papa is weg met de auto'. Of geef zelf 3 mogelijke oplossingen en je kind kiest de beste oplossing voor hem.

2. SPECIFIEKE LEERASPECTEN

SCHRIJFMOTORIEK

- Laat je kind veel tekenen, kleuren, overtrekken, tekeningen kopiëren en afmaken
- Laat je kind ritmisch en soepel met schrijfmaterialen bewegen
- Voorzie een doos met verschillende soorten schrijfmaterialen: potloden, wasco's, stiften, balpennen, markeerstiften, stempelstiften...
- Voorzie een doos met verschillende soorten materialen om op te schrijven: wit en gekleurd papier, karton, ribbelkarton, zwart papier om met een wit potlood op te tekenen, dun hout, plastic...

- Besteed aandacht aan de juiste houding en beweging om te schrijven, schenk aandacht aan de juiste pengreep
- Heb aandacht voor de handvoorkeur
- Gebruik aangepast materiaal voor linkshandige kinderen
- Gebruik zachte, iets dikkere driehoekspotloden om te beginnen, driehoek foam grippers (zachte sponsachtige grippers), een handiwriter (bedeltje dat aan de handiwriter vast zit),

VOORBEREIDEND REKENEN

Leren tellen:

- Begin met kleine hoeveelheden (tot 5 à 6).
- Laat je kind vooruit en achteruit tellen: van 0 tot 10, maar ook van 10 naar 0
- Gebruik aftelrijmpjes
- Doe spelletjes met een dobbelsteen: ganzenbord! Leer je kind om de pion gelijktijdig met het tellen te verzetten, dan oefen je het belangrijke synchroon tellen.
- Speel spelletjes met getalbeelden en hoeveelheden: domino, memorie, vier op een rij.
- Gebruik situaties waarbij je kunt tellen ook om te tellen: de stenen tellen op weg naar school, de lantaarnpalen tellen, de traptreden tellen, springen met een springtouw en gelijktijdig tellen, hoeveel sprongen maakt deze steen in het water, wie kan de ballon 10 keer in de lucht slaan zonder dat hij valt, nog eens drie lekkere taartjes maken in de zandbak.
- Belangrijk is om dit tellen op een aantrekkelijke manier te doen: 'Kijk, hier staan veel bomen, hoeveel zouden dat er wel niet zijn. Zullen we eens tellen?!

Leren omgaan met hoeveelheden, rekentaal en rekenbegrippen:

- Tafel helpen dekken: rekening houden met hoeveel personen er zijn, eerst het platte bord, daarop het soepbord, links de vork, rechts het mes en de lepel.
- Wassen: eerst was ik je gezicht, daarna je handen, eerst je linkerhand, daarna je rechterhand.
- Gebruik als ouder de volgende begrippen waar het kan: veel, weinig, meer, minder, meest, minst, erbij, eraf, hoeveel is het samen en hoeveel zijn er over.
- Winkeltje spelen, iets eerlijk verdelen, torens bouwen.

- Speelgoed opruimen is een ideale gelegenheid om te leren en ordenen en sorteren op kleur, grootte, vorm en soort. Wat hoort bij elkaar? Waar staan de grote puzzels, waar de kleine? Leg de auto's bij elkaar in de bak. Leg de viltstiften van licht naar donker...
- Het spel 'Schipper, mag ik overvaren?' helpt bij het classificeren.
Bv.: 'Alle kindjes met een rode trui mogen over'.
- In boeken kijken: dit is de voorkant van het boek, we beginnen vooraan te lezen, dit is het eerste blad, we beginnen boven aan het blad, wij kijken van links naar rechts, wat komt er na deze prent?

Andere activiteiten:

- Schoenen ordenen van klein naar groot.
- Snoepjes eerlijk verdelen
- 3 keer springen op 1 been
- Neem de tweede auto uit de rij
- De auto's die blauw zijn en geen dak hebben zet je op de tafel
- Wie is de grootste van onze familie?
- Berg de potloden op van licht naar donker

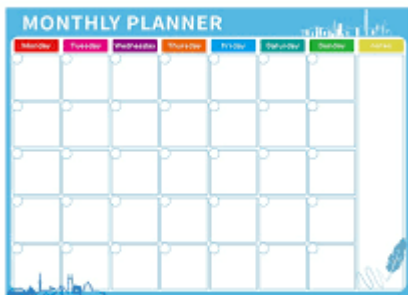
RUIMTELIJK INZICHT

- Laat je kind regelmatig zeggen waar iets staat of waar hij zich bevindt: voor de zetel, naast de confituurpot, op de onderzetter, het mes ligt naast het bord, de lepel ligt boven het bord, de boekentas staat onderaan de trap...
- Gebruik zelf regelmatig ruimtelijke begrippen als: naast, op, onder, links, rechts, boven, onder...
- Speel veel met blokken en constructiemateriaal en laat je kind regelmatig constructies nabouwen. Benoem samen met je kind de ruimtelijke relaties.
- Laat je kind puzzelen
- Benoem bij het aan- en uitkleden niet alleen de verschillende lichaamsdelen, maar ook waar ze zich bevinden: boven de mond, onder de benen, links van je hoofd, rechts van je hand, in het midden van je lichaam...
- Laat je kind in alle richtingen experimenteren en bewegen. Laat je kind bouwen in de hoogte, in de breedte, naar zich toe of van zich af en laat hem verwoorden wat hij doet.
- Geef opdrachtjes met ruimtelijke begrippen: 'Ga de doos halen die op het kleine tafeltje naast de kast staat'. Of 'leg het mes rechts van het bord, de vork links van het bord en het lepeltje boven het bord'.

TJDSBESEF

- Spreek met je kind over tijd en koppel het aan dagelijkse activiteiten, want dan worden ze duidelijk voor je kind: wanneer is morgen? Morgen is als je één keer geslapen hebt. Woensdag is het een half dagje school. De zomer is als we op vakantie gaan naar zee. Wanneer vallen de bladeren van de bomen en waarom ligt er soms sneeuw?
- Werk samen met je kind in de tuin. Zo help je hem om tijdsbesef over een langere tijd te ervaren: bloembollen, sla, aardbeien, aardappelen planten. Hierbij werk je dan ook aan de zorg voor planten en natuur.
- Laat je kind vaste ritmes ervaren door ze thuis in te lassen, bijvoorbeeld elke dag een kalenderblaadje afscheuren, elke avond een verhaaltje voorlezen en vaste tijdstippen om te eten.
- Met een kalender wordt de tijd duidelijker en krijgt een kind greep op het tijdsverloop. Geef hierop gebeurtenissen aan of laat je kind erop tekenen: verjaardag, Sinterklaas, Kerstmis.
- Gebruik een zandloper, chronometer of keukenwekker om je kind te helpen het tijdsverloop te ervaren.
Bv. Een halfuurtje tv-kijken, een kwartiertje op de computer.
- Gebruik een klok: de grote wijzer is duidelijk voor een kind: als de wijzer daar staat, gaan we eten. Als je dit koppelt aan ervaringen, zal je kind nog beter de tijdsstructuur leren inschatten: samen koekjes of cake bakken.
- Je kunt een tijds klok of chronometer ook gebruiken om een kind sneller te leren werken: probeer vandaag het record van vorige keer te breken. Als bijvoorbeeld aankleden een lange tijd duurt.

3. SOCIALE – EN EMOTIONELE ASPECTEN

ZELFREDZAAMHEID

- Stimuleer je kind om zelfstandig een aantal activiteiten uit te voeren en laat hem steeds meer dingen zelf doen: jas aandoen, neus snuiten, naar het toilet gaan, handen en gezicht wassen, tanden poetsen, boterham opsmeren.
- Geef je kind voldoende kansen om zelf zijn dagelijkse probleempjes en moeilijkheden op te lossen. Zo leert hij omgaan met allerlei praktische situaties en leert hij zijn plan te trekken. Hierdoor stijgt ook zijn zelfvertrouwen, omdat hij zelf dingen doet, kan en mag. Bijvoorbeeld: wat hebben we nodig om te gaan zwemmen?
- Leer je kind zorg dragen voor zijn persoonlijk materiaal: boekentas, brooddoos, koekjes nemen, speelgoed opbergen.
- Geef je kind de kans om iets nieuws alleen uit te proberen, sta hem bij indien nodig en maak duidelijk dat falen mag.
- Laat je kind zelfstandig kleine opdrachtjes uitvoeren: bed opmaken, prullenmand leegmaken, helpen met de afwas, tafel dekken of afruimen.
- Laat je kind af en toe eens zelf de telefoon opnemen of zelf iemand opbellen.
- Laat je kind iets gaan vragen bij de burens of iets wegbrengen.
- Werk aan een gezonde gewoontevorming: leren opruimen, allerlei spullen een vaste plaats geven zoals boekentas, speelgoed en kleding.

SOCIALE ONTWIKKELING

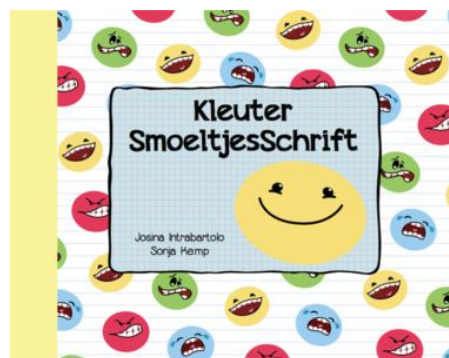
- Leer hem gezelschapsspelen spelen en omgaan met regels, winnen, verliezen en afwachten.
- Stimuleer je kind om samen te spelen met leeftijdsgenootjes. Zo leert hij zich handhaven in een groep en leert hij afwachten, verliezen, winnen en samen iets doen. Maar hij leert ook observeren wat anderen doen en in zijn spel met anderen krijgt je kind de kans om te gaan met gevoelens, rekening te houden met anderen.
- Laat je kind af en toe activiteiten buiten het gezin doen zodat hij ervaart dat hij ook zonder zijn ouders kan functioneren.
- Betrek je kind ook in gesprekken met anderen. Praat niet over het kind, maar mét je kind en laat hem zelf met anderen praten. Zo leert hij zichzelf uiten.
- Leer je kind omgaan met duidelijke afspraken en met de gevolgen hiervan.
- Stimuleer je kind om zelf oplossingen te zoeken voor kleine conflicten.

EMOTIONELE ONTWIKKELING

- Geef positieve aandacht aan wat je kind al kan.
- Help je kind en moedig aan indien nodig
- Steun je kind bij het zoeken naar een eigen mening.
- Leer je kind een opdracht afwerken.
- Toon als ouder veel interesse in het schoolgebeuren en alle activiteiten die je kind onderneemt.
- Oefen emoties en gevoelens zoals verdriet, teleurstelling, boosheid, angst, plezier en voldoening door samen te spelen met (hand)poppen en knuffeldieren
- Door middel van een (hand)pop of knuffel, die synoniem staat voor jouw kind, kan je het gedrag van jouw kind en welk effect dit heeft op andere mensen in verhaalvorm inzichtelijk maken. Jouw kind zal het zelf ook geweldig vinden om de pop te mogen spelen.

Bronnen

Litière, M. (2008). *Juf, mag ik overvaren*. Lannoo

Van Grastek, S., & Lems, M. (2018). Ontwikkeling kleuter en schoolkind. Geraadpleegd op 6 maart 2019. <https://www.kijkopontwikkeling.nl/>

Lambert, R. (2015). *De overgang van kleuter -naar lagere school: nog steeds een drempelmoment*. Geraadpleegd op 4 maart 2019. https://p.cygnus.cc.kuleuven.be/bbcswebdav/pid-23215210-dt-content-rid-177348052_2/courses/B-TM-Y50205-1819/Schoolrijpheid%20Caleidoscoop%202008.pdf

V. *De klas van juf Veerle: schoolrijp*. Geraadpleegd op 5 maart 2019. <http://www.deklasvanjufveerle.be/>

Conaert, L. (2019). *Gemeentelijke basisschool Maasmechelen: Schoolrijpheid*. Geraadpleegd op 6 maart 2019. <http://www.gemschoolmaasmechelen.be/index.php/zorgbeleid/schoolrijpheid-tips>

Lauwych, C. *Kind in beweging*. Geraadpleegd op 6 maart 2019. <http://www.kindinbeweging.be/nl/home-13.html>

Ramakers, S. (2002). *Juf Sanne: Voorbereidend taal en lezen*. Geraadpleegd op 5 maart 2019. <https://www.jufsanne.com/lesidee/voorbereidend-taal-lezen/woordenschat/>

CLB Groeninge. (2010). Je kind begeleiden op weg naar schoolrijpheid. Geraadpleegd op 4 maart 2019. http://www.kappaertschool.be/media/3686/infobundeltje_voor_ouders_k3-l1.pdf

Het Vlaams Ministerie van Onderwijs Vlaanderen (2019). Vlaanderen is onderwijs & vorming: ouders Geraadpleegd op 4 maart 2019 <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders>

SIG vzw, (2005). *Kleuters veilig oversteken*. SIG vzw